

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

ба диссертатсияи Савруллозода Ҳанифа Саврулло дар мавзуи «Методикаи баландбардории салоҳиятҳои касбии омӯзгорони ояндаи ихтисоси «технология (таълими меҳнат)» бо воситаи ҳунариҳои миллӣ (дар мисоли вилояти Хатлон)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 5.3 –Педагогика (5.3.10.11- Назария ва технологияи таълими меҳнат ва дизайн) – Назария ва методикаи фанҳои гуманитарӣ (технология (таълими меҳнат)) - шаҳри Хучанд, 2026. – 10 с.

1.Мутобиқати мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Омӯзиши рисола таъкид намудан имкон медиҳад, ки он аз рӯи мазмуну мундариҷа барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 5.3 –Педагогика (5.3.10.11- Назария ва технологияи таълими меҳнат ва дизайн) – Назария ва методикаи фанҳои гуманитарӣ (технология (таълими меҳнат)) мувофиқат мекунад.

2.Мубрамии мавзуи таҳқиқ. Таъмини истиқлоли давлатӣ дар ҷумҳуриамон, ки 35 солагии онро бо шукӯҳи хоса таҷлил мегардад, ба рушди тамоми бахшу соҳаҳои хоҷагии халқ, аз ҷумла дар соҳаи маориф замина гузошта, ба беҳтар гардидани сатҳи сифати таълим дар ҳама зинаҳои таҳсил мусоидат намудааст. Маҳз дар ин марҳилаи таърихӣ имкон фароҳам омад, ки сокинон ба таҳсилоти босифат ва омӯзиши касбу ҳунариҳои муосир, ки талаботи бозори меҳнати дохил ва хориҷи кишвар ба он зиёд аст, ҷалб карда шаванд. Тоҷикистони соҳибистиқлол ба мутахассисони салоҳиятнокӣ касбҳои мухталиф ниёз дорад ва дар ин самт нақши омӯзгорони фанҳои технология (таълими меҳнат) беандоза аст. Мубрамии мавзуи таҳқиқоти Савруллозода Ҳ. С. дар он зоҳир мегардад, ки Ҳукумати мамлакат оиди рушди устувори низомии таҳсилот, як силсила барномаву стратегияҳои соҳавии давлатӣ мавриди амал қарор додааст ва татбиқи санадҳои мазкур албатта дар пешрафти маорифи кишвар ва

омода намудани омӯзгорони салоҳиятнок заминаи мусоид фароҳам меоранд.

Мусаллам аст, ки ҳунарҳои миллӣ, аз ҷумла либоси миллӣ шоҳиди зиндаи таърих ва маънавияти мардум буда, ба насли ҷавон кӯмак мекунад. Дар замони ҷаҳонишавӣ, ҳифз ва эҳтиром ба ҳунарҳои миллӣ кафолати ҳифзи ҳештаншиносӣ ва такрорнопазирии ҳувиати миллӣ мегардад.

Дар рисола дуруст қайд гардидааст, ки ҳунарҳои миллии тоҷикӣ як ҷузъи фарҳанги бою ғании миллати соҳибтамаддуни мо ба шумор меравад. Хушбахтона, баъди ба даст овардани Истиқлоли давлатӣ бо таваҷҷуҳи роҳбарияти кишвар ба эҳёи ҳунарҳои миллӣ ва ташвиқу тарғиби либоси миллӣ, бори дигар ин ғановати фарҳангӣ ва таърихӣ миллати тоҷик дар кишвар ва берун аз он маҳбубият пайдо намуд.

Дар ин раванд, омодакунии омӯзгорони ояндаи фанни технология (таълими меҳнат) муҳим ва ба ҷомеа зарур ба шумор рафта, истифодаи ҳунарҳои миллӣ дар ин самт бешак салоҳиятнокии онҳо мусоидат мекунад. Аз ин рӯ қайд кардан мумкин аст, ки таҳқиқоти мазкурро мубрам арзёбӣ намоем.

3. Дарҷаи наwgонии натиҷаҳо дар диссертатсия ва нуктаҳои илмие, ки барои ҷимоя пешниҳод мешаванд.

Унвонҷӯ вобаста ба вазифаҳои таҳқиқот раванди омодакунии омӯзгори ояндаи технология (таълими меҳнат) дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ мавриди омӯзиш ва мушоҳидаҳои педагогӣ қарор дода, ба ин васила муайян кардааст, ки ҳоло ҳам омӯзгорон дар баланд бардоштани сатҳи салоҳиятнокии аз имконоти ҳунарҳои миллӣ кам истифода менамоянд. Ҳамзамон, онҳо методологияи муосиру самарабахши ин равандро наметонанд, дар муассисаҳои таълимӣ восита ва маводи ёрирасони таълим ё нишондоди методӣ вучуд надорад ва ин ҳолат сабаби он гардидааст, ки омодакунии омӯзгорони технология (таълими меҳнат) дар сатҳи лозимӣ гузаронида намешаванд.

Вобаста ба мақсад ва вазифаҳо унвонҷӯ ба чунин наwgониҳои илмӣ ноил шудааст:

- мафҳуми “салоҳияти касбии омӯзгори ояндаи технология (таълими меҳнат)” дар шароити муосир муайян ва асоснок гардид, инчунин, талабот ба омӯзгори фанни технология (таълими меҳнат) ҷиҳати доро будани ба салоҳияти касбӣ дар заминаи ҳунарҳои миллӣ ташаккулебанда аниқ карда шуд;

- меъёрҳо (эҳтиёҷ-ангезанда; маърифатӣ, фаъолият-амалӣ; шахсӣ), нишондиҳандаҳои онҳо, ки маҳорати ҳунарҳои мардумиро инъикос мекунад ва сатҳҳои инкишофи салоҳиятҳои касбии омӯзгорони ояндаи технология (паст, миёна, баланд) муайян карда шуданд;

- хусусиятҳои рушд ва самтҳои ҳунарҳои мардумӣ (коркарди бадеии металл, намадкорӣ, кандакорӣ дар ҷӯб ва ғайра) дар мамлакатамӣ муайян карда шуданд ва имкониятҳои педагогии онҳо барои ташаккули салоҳиятҳои касбии омӯзгорони ояндаи технология (таълими меҳнат) ошкор карда шуданд;

- шароити педагогии ташаккули салоҳиятҳои касбии омӯзгорони ояндаи технология (таълими меҳнат) тавассути ҳунарҳои мардумӣ аз ҷиҳати илмӣ асоснок карда шуданд. Муайян гардид, ки ҳунарҳои мардумӣ дар раванди ташаккули салоҳиятҳои касбии омӯзгорони ояндаи технология (таълими меҳнат) фаҳмиши роҳҳои беҳтар кардани омодагии касбии омӯзгорони технологияро васеъ ва пурра мекунад;

- нишондиҳандаҳои меёрҳои зеҳнӣ, фаъолиятнокӣ, шахсии донишҷӯён (паст, миёна, баланд), ки то ҷӣ андоза бо ҳунарҳои мардумӣ тавоно мебошад, муайян шудаанд;

- шароити педагогии рушди салоҳиятҳои касбии омӯзгорони ояндаи технология (таълими меҳнат) тавассути ҳунарҳои мардумӣ муайян ва аз ҷиҳати илмӣ асоснок карда шудаанд. Дохил кардани ҳунарҳои мардумӣ дар ташаккули салоҳиятҳои касбии омӯзгорони ояндаи технология

(таълими меҳнат) фаҳмиши роҳҳои беҳтар кардани омодагии касбии омӯзгорони технологияро васеъ ва ҷурра мекунад.

Дар рисола нуқтаҳои зерин ба ҳимоя пешниҳод шудаанд:

1. Салоҳиятҳои касбии омӯзгорони ояндаи технология (таълими меҳнат) омодагии назариявӣ ва амалии онҳоро барои фаъолиятҳои лоиҳавӣ, технологӣ, таҳқиқотӣ, соҳибкорӣ ва педагогӣ, ки ба таъмини сифати таҳсилоти донишҷӯён нигаронида шудаанд, ифода гардид.

2. Сатҳи рушди салоҳиятҳои касбӣ аз рӯи меъёрҳо ва нишондиҳандаҳои зерин муайян карда шудаанд:

зеҳнӣ, маърифатӣ, фаъолиятӣ, шахсӣ ва дар рисола ҳар яке онҳо таҳлил карда шудааст.

3. Ҳунари милли (намадинагӣ, коркарди бадеии металлӣ, кандакорӣ дар ҷӯб ва ғайра) дорои потенциали назарраси педагогӣ мебошанд, ки имкон медиҳад салоҳияти соҳибкории муаллим ташаккул ёбад. Ба раванди таълимӣ ворид намудани ҳунари милли дар рушди қобилиятҳои шахс - ирода, қатъият, эҷодкорӣ, таҳайюл ва малақаҳои тафаккури мантиқӣ ва фазоӣ, инчунин дақиқӣ, сабр, истодагарӣ, кордонӣ ва ғайра аҳамияти калон дорад.

4. Рушди салоҳиятҳои касбии омӯзгорони ояндаи технология (таълими меҳнат) тавассути ҳунари милли ҳангоми татбиқи маҷмӯи шартҳои педагогӣ самаранок аст:

- модели рушди салоҳиятҳои касбии омӯзгорони ояндаи технология тавассути ҳунари мардумӣ ба раванди таълимии донишгоҳ ҷорӣ гардид;
- потенциали педагогии ҳунари милли дар омӯзиши фанҳои мушаххаси фанӣ баланд гардид;
- ҳунари милли ба мундариҷаи ҳама намудҳои таълими амалӣ ворид намуд;
- дар иҷрои корҳои курсӣ ва рисолаҳо аз тарафи донишҷӯён, аз ҷумла

таҳияи лоиҳаҳои эҷодӣ бо технологияҳои гуногуни ҳунароҳои миллии истифода гардид.

4. Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда:

Муқаррароти назариявии таҳқиқот ба таври кофӣ далелнок карда шуда, дар асоси таҳлилу арзёбии адабиёти илмӣ дар соҳаи омода гардидани омӯзгорони ояндаи технология (таълими меҳнат) дар асоси ҳунароҳои миллии дар раванди таълими фанҳои тахассусӣ, педагогика ва психология, кори таҷрибавию озмоишӣ оид ба мавзӯи таҳқиқот анҷом ёфтаанд.

Яке аз самтҳои хуби таҳқиқоти диссертатсионии мазкур дар он аст, ки муаллиф маводи зиёдеро оид ба ин самт овардааст ва онҳо метавонанд барои самаранок омода гардидани омӯзгорони ояндаи технология (таълими меҳнат) истифода шаванд.

Дастовардҳои таҳқиқот бо таърифи ба методологияи илмӣ, манбаъҳои гуногуни иттилооти методӣ, педагогӣ, психологӣ, таҳлилу таърифи бисёрсатҳаи мафҳумҳои асосӣ, истифодаи мақсадноки методҳои ҳамдигарро муқаммалкунандаи таҳқиқотӣ, таҷрибаи шахсии худ муаллиф ҳамчун омӯзгор, ки ба ҳадаф, предмет, вазифа ва мантиқи таҳқиқот мувофиқанд, таъмин карда шуданд.

5. Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Диссертатсия аз «Муқаддима», се боб, 7 зербоб, «Хулосаи бобҳо», «Тавсифи умумии таҳқиқот», «Хулосаҳо», «Тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаи таҳқиқот», «Рӯйхати адабиёт» бо зербаҳшҳои «Рӯйхати адабиёти истифодашуда», ва «Феҳристи интишороти илмӣ доктараби дараҷаи илмӣ» ва замимаҳо иборат мебошад.

Дар муқаддима аҳамияти мавзӯи таҳқиқ асоснок шуда, ҳадафу вазифаҳо, объекту предмети таҳқиқ, нағзҳои илмӣ, аҳамияти амалии натиҷаҳои ба дастовардашуда муайян шудаанд.

Дар боби якум «Асосҳои методии ташаккули салоҳияти касбии омӯзгорони ояндаи технология (таълими меҳнат) дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ» оиди методология, нақш аҳамият ва эҳёи ҳунарҳои миллӣ дар ороиши сару либос, чиҳози хона, муҳити зист ва ғайра ҳангоми омӯзиши фанни санъати тасвири дар муассисаҳои таълимии миёна ва олии кишвар далелҳои зиёд гирдоварда шудааст. Баҳри амалии ҳунарҳои миллӣ дар шахру деҳот ва муаррифии он ҳазорон ҳунармандони соҳибкасб фурсати зиёдро тақозо мекорад.

Дар ин боб шарҳ дода шудааст, ки ҳоло зарурати ҳалли масъалаҳои марбут ба рушди намудҳои ҳунарҳои миллӣ ба миён омадааст. Пеш аз ҳама, ин ҳолат барои пайдо намудани ҳунармандони нав ва омӯзиши он ба насли ҷавон муаррифии фарҳангу тамаддуни аҷдодӣ мебошад. Ҳунарҳои милли тоҷик таърихи хеле қадима дорад ва омӯзиши он барои насли имрӯза зарури муҳим хоҳад буд.

Дар ин самт омӯзиши манбаҳои назариявӣ, таърихӣ, бостоншиносӣ ва маълумоти пажӯҳишгарони илмӣ, нуқтаи назари муҳаққиқони соҳаи ҳунарҳои мардумӣ мисолҳои мушаххас оварда шудааст. Ҳамин тавр, дар ин боб инъикоси анъанаҳои миллӣ дар офаридани осори ҳунарҳои миллӣ ба инкишофи ҳисси худшиносӣ, ватандориву ифтихори миллӣ, инчунин такмили маҳорати ҳунармандии омӯзгорони ояндаи технология (таълими меҳнат) мусоидат менамояд, дарҷ гардидааст.

Дар боби дуюм «Нақши анъанаҳои миллӣ дар эҳёи ҳунарҳои мардумӣ» вобаста ба ҳунарҳои дастӣ, таҳқиқотҳои ҳунармандони соҳаи тарроҳӣ маводҳои гуногун ҷамъ оварда шудааст. Дар замони муосир ҳунарҳое, ки замоне фаромӯш шуда буданд, эҳё гардида, арзиши маҳсулоти дастӣ нисбат ба молҳои оммавӣ меафзояд.

Зикр шудааст, ки ҳунармандони минтақаи Хатлон аз пахта ришта ресида, аз он риштаҳо дар дастгоҳҳо матоъҳои пахтагин мебофтанд.

Арзишнок будани маҳсулоти ҳунарҳои халқӣ дар он аст, ки дар асоси зебо ва замонавӣ будан, анъанаҳои санъати ороишӣ тараққиёти худро нигоҳ ва давом дода тавонидаанд.

Қайд шудааст, ки тоҷикон бо навҳои гуногуни ҳунарҳои дастӣ машғури оламанд, аз қабилӣ заргарӣ, кандакорӣ, гулдузӣ, кулолӣ ва ғайра, ки ин ҳунарҳо то имрӯз пойбарҷо ва дар ҳолати рушд ҳастанд. Гулдузӣ, тоқидузӣ ва чодардузӣ аз зумраи ҳунарҳоеанд, ки то имрӯз миёни мардум шухрати худро гум накардаанд. Дар ҷашнҳои мардумӣ, маросимҳои хурсандӣ ва маъракаву чорабиниҳои давлатии вилояти Хатлон намунаи ҳунарҳоро вохӯрдан мумкин аст.

Дар боби сеюм «Роҳҳои истифодабарии омӯзиши ҳунарҳои миллий дар баландбардории салоҳияти касбии омӯзгорони ояндаи технология (таълими меҳнат) ва натиҷаҳои кори озмоиши педагогӣ дар ин самт» оиди эҳёи ҳунарҳои миллий ҳамчун манбаи таҷриба дар фаъолияти эҷодӣ ва таҷрибаи педагогии аҳолии муҳимтарин воситаи рушди шахсӣ, меҳнатӣ, эстетикӣ, технологӣ буда, дар педагогика ҳамчун ҷузъи муҳими омодагии касбӣ ва педагогии омӯзгорони оянда ба ҳисоб мераванд. Қайд мегардад, ки барои самаранок омода кардани омӯзгори технология (таълими меҳнат), зарур аст, ки дар давоми таҳсил дар донишҷӯ миқдори муайяни дониш ва малакаҳои касбӣ инкишоф дода шавад, ки ба таърих ва технологияи ҳунарҳои миллий, ҳамгирӣ ва омехташавии онҳо ба лоиҳаҳои фаъолият асос ёфта, онҳо мустақилона омӯзишро ба роҳ монанд. Таълими касбомӯзӣ, баробари омӯзиши асосҳои таҷҳизот ва олотҳои муосир, пояҳои фаъолияти касбии омӯзгори ояндаи технология (таълими меҳнат)-ро тақозо мекунад. Маҳз омӯзгорони ояндаи технология (таълими меҳнат) метавонад, ки интиқолдиҳандаи арзишҳои фарҳангӣ мардум бошад.

Дар ин боб, инчунин, натиҷаҳои озмоиши педагогӣ оид ба истифодаи ҳунари милли методҳои омода кардани омӯзгорони ояндаи технология (таълими меҳнат) оварда мешавад.

Дар хулосаи рисола таҳқиқи таҳлили проблемаҳои муҳиме вобаста мавзӯи диссертатсия ба нақша гирифташуда пешниҳод гашта, онҳо ба қадри кофӣ ҳаллу ҷасл гаштааст.

Ҳамин тавр, унвонҷӯ Савруллозода Ҳ. С. натиҷаҳои таҳқиқоти анҷомдодаи худро дар шакли хулосаҳо ва тавсияҳои методӣ омода ва пешниҳоди омӯзгорони муассисаҳои олии касбӣ умумӣ намудааст. Барои исботи андешаҳои худ аз осори илмӣ олимони муҳаққиқони маъруфи гузаштаву муосири тоҷик, хориҷи кишвар андешаву мулоҳизаҳои хеле зиёду арзишмандро далел овардааст, ки дурустиву эътимоднокии навгониҳои илмӣ, натиҷаҳои таҳқиқот ва хулосаву тавсияҳои пешниҳодкардаашро боз ҳам возеҳтар собит менамоянд.

6. Аҳамияти илмӣ, амалӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқоти илмӣ дар он аст, ки унвонҷӯ хусусиятҳо, шароити педагогӣ ва асосҳои методии омодакунии омӯзгорони ояндаи технология (таълими меҳнат)-ро дар асоси ҳунари милли дар беҳтар гардонидани сифати таълим ва баланд бардоштани сатҳи дониши донишҷӯён дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ муайян намуда, тарз, усул ва роҳҳои ҳавасмандии шогирдон ба омӯзиши фан ва рушди дониши математикии онҳоро аз нигоҳи илмӣ асоснок кардааст.

7. Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Натиҷаи таҳқиқоти диссертатсионӣ дар 10 адад нашр, аз ҷумла 4 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи Олии Аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 1 дастур бо номи “Нақши ҳунари милли дар омодакунии омӯзгорони ояндаи технология (таълими меҳнат)”, инчунин 5 мақола дар дигар нашрияҳо инъикос ёфтаанд.

8.Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссия. Тартиби таҳияи диссертатсия ва автореферат ба талаботи Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсияҳо барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илм мувофиқ буда, автореферати диссертатсия мазмуни мухтасари диссертатсияро ифода мекунад.

Автореферат, ки аз диссертатсия бармеояд, ба талаботи Тартиби доданидараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад.

Дар баробари дастовардҳои муҳимми илмиву амалӣ, ки зикр гардиданд, диссертатсия ва автореферати он аз камбудҳо низ ҳолӣ нестанд, ки ёдрас намудани онҳо барои тақмили минбаъдаи диссертатсия мусоидат хоҳад кард.

1.Хуб мешуд, агар унвонҷӯ дар рисола ҳунари миллии дигар минтақаҳои ҷумҳуриро ҷиҳати муқоиса меовард.

2. Унвонҷӯ дар раванди таҳқиқот дар асоси ҳунари миллии роҳҳои тақмили омодакунии омӯзгорони ояндаи технология (таълими меҳнат)-ро пешниҳод кардааст, агар муҳаққиқ, барномаи таълимии муосирро барои курсҳои тақмили ихтисоси омӯзгорони технология (таълими меҳнат) таҳия ва пешниҳод менамуд то ки омӯзгорон ба ин восита тавонанд, ба роҳи усул ва методологияи муосир шинос шаванд, ки ин арзиши илмиву амалии тадқиқотро бештар менамояд.

3. Дар матни диссертатсия ва автореферат баъзе ғалатҳои техникуву имлоӣ роҳ ёфтаанд, ки таҳрири ислоҳи онҳо ба манфиати кор хоҳад буд.

Бояд гуфт, ки ин эродҳо ба арзиши илмиву амалии диссертатсияро паст намегардонанд ва ба муҳтавои кор таъсири манфӣ намерасонанд.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Савруллозода Ҳанифа Саврулло дар мавзӯи «Методикаи баландбардорӣ салоҳиятҳои касбии омӯзгорони ояндаи ихтисоси «технология (таълими меҳнат)» бо воситаи ҳунари миллии (дар мисоли вилояти Хатлон)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 5.3 –Педагогика (5.3.10.11-

